

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2022

Ochrana života a slobody jednotlivca a ich kľúčový význam pre dnešnú dobu

Martin Valentovič

13.11.2022

Ochrana života a slobody jednotlivca patria medzi hlavné piliere liberálnych ekonomických škôl. Sú to tiež princípy, proti ktorým by sotva mohol niekto namietat'. Názorová nejednotnosť môže nastať len pri konkrétnych spôsoboch ako spomínané práva zabezpečiť, pretože sa môžu dostávať do vzájomného konfliktu. Oprávnené sa napríklad javí obmedziť slobodu v prípade, že je to nevyhnutné pri ochrane života. Z toho logicky vyplýva hierarchia, v ktorej ochrana života stojí vyššie ako osobná sloboda.

Vyzerá to tak, že aj rešpektovanie **osobnej slobody** je dôležité nielen pre blahobyt jednotlivca, ale aj celej spoločnosti. Každý snád' mohol aspoň raz zažiť na vlastnej koži, že **človek je** vo svojej podstate **slobodný tvor**. To znamená, že môže prežívať vnútorné naplnenie, nazývané aj ako „šťastie“ len vtedy, keď sa mu tejto slobody dostáva. Nie však v tom zmysle, že môže robiť úplne všetko, napríklad vyskočiť z okna bez toho, aby si ublížil. Ide o vnútornú slobodu, harmóniu či vyrovnanosť, keď človek nie je obmedzovaný v tom čo **chce táto jeho najvnútornejšia podstata**, úzko spojená aj s jeho svedomím. Toto je veľmi dôležité, pretože nie všetko čo človek chce, je zároveň jeho plne slobodným rozhodnutím. **Vnútorne slobodný nemôže byť** vtedy, ak chce niečo preto, že je na tom **závislý**. Jeho správanie je vtedy predpovedateľné a možno ho dokonca ľahko ovládať niekým zlovoľným, kto túto závislosť pozná a využíva. A takých závislostí je dnes veľmi veľa druhov. Nepatrí tam len závislosť na návykových látkach, ale aj závislosť na móde, chorobná ctižiadostivosť, sklony k ovládaniu druhých, a tak ďalej, a tak ďalej. Patria tam vlastne všetky necnosti, aké už poznáme a snád' ešte ani nepoznáme - skrátka všetko čo človeka môže dostať do rozporu s vlastným svedomím, čo ho núti správať sa nespravodlivo, spôsobovať iným utrpenie. A čo tiež nikdy nemôže priniesť čistú vnútornú radosť človeku ani jeho okoliu, hoci by sa mu aj toho čo chce dostávalo veľké množstvo.

Pochopiteľne si človek väčšinou neuvedomuje, že je na niečom závislý, práve naopak. Často sa potom ženie za svojimi cieľmi, ktoré sú pokrivené nečistými sklonmi, hoci aj na úkor iných a potom zisťuje, aké škody to prináša. A až keď sa mu to potom zhnusí alebo stretne pozitívny vzor, ktorý ho osloví a zatúži sa v tom zmeniť k lepšiemu, až potom uvidí, ako veľmi je na svojom sklone závislý, t.j. že nie je ľahké správať sa tak, ako by **chcel**, pretože v nestrážených momentoch upadá opätovne do starých vyjazdených koľají navyknutých spôsobov. Vynaložená námaha a vytrvalosť mu však po čase môže priniesť pokrok v zmysle **oslobodenia sa** od danej závislosti. A celkom určite to potom pocíti aj v tom, že sa mu začne **lepšie dariť**, o čo sa postará neviditeľná ruka, lebo tá – ako to tiež poznajú predstavitelia liberálnych ekonomických škôl - odmeňuje a karhá podľa toho, aké **hodnoty** dotýčny prináša iným. Akurát nielen v podnikaní ale aj v živote samom tým že mu okolie dáva jasne pocítiť presne to, čo mu on spôsobuje. A to je aj zmyslom života na Zemi - akokoľvek by sa zdal ešte temným a neradostným – nájsť postupne cestu k **úplnej vnútornej slobode** tým, že by sa človek už nikdy nedostával do rozporu s vlastným svedomím, ale naopak by sa s ním dostal do úplnej harmónie, a bol by za to každým dobrým rozhodnutím a činom bohato odmeňovaný čistou vnútornou radosťou, čím by zároveň aj povzbudzoval a inšpiroval iných a zapaloval by v nich niečo podobné - ako nejaký silný ničím neuhasiteľný plameň. Úlohou dobrého vládcu, ktorý samozrejme už musí byť cnostný a teda v tomto zmysle sám úplne vnútorne slobodný - je potom toto všetko vedieť a podporiť. A len vtedy sa bude môcť povedať, že vláda rešpektuje a vedie svoj národ ku skutočnej slobode. O rešpektovaní ochrany života ani nehovoriac. A je tiež jasné že by nešlo o žiadnu anarchiu, teda nevládnutie. Ľudia by však sami **chceli** rešpektovať obmedzenia, teda radi by sa nechali viesť, pretože by dôverovali a postupne by aj sami videli, aký osoh ich rešpektovanie prináša.

Pochopiteľne taký vládca nikdy nebude môcť prísť a nieto ešte vládnuť v spoločnosti, v ktorej už nie je istá skupina takýchto zrelých, cnostných, prebudených či vnútorne slobodných ľudí, alebo ako sa to ešte zvykne nazývať. Žiaril by síce viditeľne do ďaleka, avšak ľudia by v tom (najmä takto ďaleka) videli len niečo negatívne, čo by nechápali, lebo by nemali **osobnú skúsenosť** aké dobré ovocie by to

mohlo priniesť – na seba či na niekom koho by **osobne** poznali. Vypudili by ho od seba, pretože by ho pokladali za tyrana len preto, že ich nenechá holdovať slabostiam. Preto je to vždy tak, že v spoločnosti vládne niekto, kto je jej ľuďom podobný a snáď len o pol stupienka zrelší.

Našťastie to nie je až také nemožné, ako by sa na mohlo na prvý pohľad zdať. Stačilo by, aby sa v spoločnosti objavil len **jeden** taký silný plameň, ktorý by najprv v ľuďoch, čo ho **osobne spoznali** v jeho celej nefalšovanosti, zapaloval niečo podobné ako vzor. Tí by potom takto pôsobili ďalej, až by vznikla dostatočne veľká skupina, čo by v takomto múdrom ale aj prísnom vládcovi spoznala dobré ovocie a chcela by sa ním **dobrovoľne** nechať viesť.

K tomu však zatiaľ ešte nedošlo. V každom prípade by sa aj v dnešnej situácii dalo riadiť podľa meradla zachovania princípu ochrany života ako najvyššieho princípu, za ktorým by nasledoval princíp zachovania **slobody jednotlivca**. Napriek tomu, že sa dnes tento pojem chápe tak rozdielne, z čoho potom vyplývajú všetky tie rozpory aká vláda by mala byť najlepšia. Dovolím si potom tvrdiť že **v dnešnom chaose hodnôt a pojmov**, kedy sa ešte len hľadá čo všetko je ušľachtilé a čo pokrivené v zmysle vyššie uvedeného, je najlepšie na to dbať, pretože prílišná prísnosť (teda skôr tyrania) dnešných nemúdrych vlád by mohla veľmi ľahko potlačiť aj niečo alebo niekoho skutočne ušľachtilého, kto by sa zrodil v kvase tohto dnešného chaosu niekde medzi ľuďmi. V praxi to znamená chrániť životy ako to najvyššie, ale nenútiť nikoho do konania, ktoré by mohlo byť v rozpore s jeho vnútorným svedomím. Poďme ku konkrétnostiam.

V histórii ľudstva sa už mnohokrát stalo, že keď bolo niekomu umožnené beztretno si podmaniť iných z titulu svojej prevahy, tak tomuto pokušeniu neodolal. Obyvatelia sa proti tomu snažia chrániť napríklad posilňovaním policajných štruktúr alebo armád. Toto je v zásade v súlade aj s myšlienkami liberálnych ekonomických škôl. Napríklad podľa Richarda Nozicka by mal aj jeho „minimálny štát“ obsahovať mechanizmy „ochrany pred silou, zlodejmi, podvodmi, mechanizmy na vymáhanie zmlúv a.t.d..¹

Až príliš často však žiaľ dochádza aj k tomu, keď potom vlády zneužijú im zverené silové štruktúry proti vlastným obyvateľom. „Oblúbené“ je napríklad potláčanie politických oponentov, aby si ešte viac upevnili svoju moc, a sú aj prípady zneužitia proti iným národom. Obyvatelia si potom samy môžu za utrpenie pod vládou tyrana tým, že mu **tolerujú násilie**, ktoré sa nikdy nedá utajiť, pretože každý človek má niekoho blízkeho. Ľudia sú však často hluchí a slepí k podobným prejavom násillia aj vtedy, keď je spojitosť s vládou jasná, pretože to buď vidieť nechcú kvôli vlastným slabostiam, alebo sa nechajú zmanipulovať propagandou, ktorá aj zjavne nespravodlivé násilie obhajuje ako potrebné napríklad k vlastnej bezpečnosti alebo k ochrane iných. A v tomto by princípy ochrany života a slobody mohli poslúžiť najviac.

Ako príklad spomeňme len nedávnu kolonizáciu či dokonca zotročovanie afrických národov „vyspelejšími“ národmi. Obyvatelia kolonizovaných štátov to umožňovali alebo dokonca obhajovali tým, že tým Afrike prinášajú „pokrok“ či hospodársky rozvoj. Našlo sa tam totiž veľké prírodné bohatstvo potrebné pre európsky priemysel ako suroviny a zdalo sa logické, že kolónie musia prinášať len obojstranný pokrok. Boli však pri tom zachované aj spomínané princípy?

Nehľadiac na to, že kolónie museli byť často udržiavané a niekedy aj rozširované so zbraňou v ruke proti miestnym obyvateľom, ktorým sa to nepáčilo, **porušovanie princípu ochrany života a slobody** bolo zjavne viditeľné aj v tom, že pre kolonizátorov nemal kto pracovať. Ukázalo sa, že miestni obyvatelia aj po čase uprednostňovali svoje tradičné činnosti zaobstarávania živobytia, kam patrilo zber alebo lov. Pracovať pre Európanov znamenalo pre nich často opustiť svoje osady a byť

¹ NOZICK, R. : „Anarchy, State, and Utopia“ (1974)

prevezení na veľké vzdialenosti, následkom čoho obyvatelia v týchto osadách hladovali, pretože to predpokladalo odvoz najschopnejších žiteľov. Kolonizátori sa potom museli uchýľovať k rôznym „motovačným“ taktikám nútených prác od zavádzania daní v európskych menách, ktoré sa dali získať len prácou pre európske spoločnosti – až po priame vynucovanie silou metódami, ktorých brutálnosť by sa len ťažko dala predstaviť a uveriť – napríklad tým, že vo veľkom mrzачili dospelých a ich deti odťatím ruky. Vincent Khapoya vo svojej knihe poskytuje množstvo dôkazov toho, ako európske snahy o pozdvihnutie a pomoc africkému kontinentu nielenže zlyhali, ale priniesli pravý opak. Popisuje, ako rozvrátili tradičný spôsob obživy, čo niekedy viedlo až k hladomorom².

Obyvatelia Európskych mocností o násilí v Afrike, podporovanom alebo priamo spôsobovanom vládami svojich krajín buď nevedeli alebo vedieť nechceli. Materiálny prospech, ktorý im z toho vznikal, bol však dočasný, pretože sa im zlé ovocie toho všetkého muselo mnohonásobne vrátiť. V špeciálne práci³ som sa snažil poukázať na to, ako to a ešte aj iné hrozné európske zločiny museli napokon vyústiť do dvoch svetových vojen.

Nemusíme však vôbec zachádzať do minulosti. Aj dnes máme príklady toho, že keby sa viac rešpektovalo právo na slobodu jednotlivcov, tak by sme mohli predísť viacerým problémom. K nevídanému až nepredstaviteľnému obmedzovaniu slobody dochádzalo v rámci tzv. „proticovidových opatrení“, kedy nebolo dovolené pracovať, cestovať, vychádzať z domu a pod.. Následkom nich došlo k poškodeniu celého svetového hospodárstva a ďalšiemu rastu dlhu verejnej správy, ktorý sa v krajinách eurozóny už v hrubom vyjadrení blíži k psychologickému hranici 100% HDP⁴.

Otázka znie, či by ani vtedy nebolo možné viac dbať na slobodné rozhodnutia jednotlivcov vo svojich spôsoboch ochrany, ako všetkých nútiť do celoplošných schém správania. Napríklad tým, že kto by nechcel, ten by nikam nemusel chodiť. Objavovalo sa veľké množstvo alternatívnych spôsobov ochrany cez posilňovanie imunity, bližší kontakt s prírodou a lepšieho pochopenia príčin rozdielnej vnímavosti ľudí na chorobu, čo však nebolo brané do úvahy. Myšlienky klasickej ekonómie však hovoria, že práve takúto rozmanitosť je dobré podporovať, pretože to potom vedie k oveľa efektívnejším riešeniam. Takto však dochádzalo k potláčaniu alternatívnych riešení jednotnou nálepkou tých, čo sú „proti opatreniam“ a energia sa zbytočne vyčerpávala vo vzájomných bojoch medzi oboma názorovými tábormi. Mohli tiež vznikať otázky, či malo zmysel plošne zatvárať obchody, keď obyvateľstvo sa potom o to viac koncentrovalo v prevádzkach potravín a drogérií. Vlády sa síce riadili rozhodnutiami odborníkov, avšak ani tí neboli jednotní. Dnes navyše odborníci hovoria aj tom že „dva roky izolácie a prekrývania dýchacích ciest sa odrazili na tom, že sa nám neobnovovala imunita proti chrípke ani nádche“, následkom čoho nás teraz môžu čakať problémy⁵. Cieľom tohto nemá byť kritika minulých opatrení ale poukazy na nové spôsoby riešenia budúcich problémov a kríz.

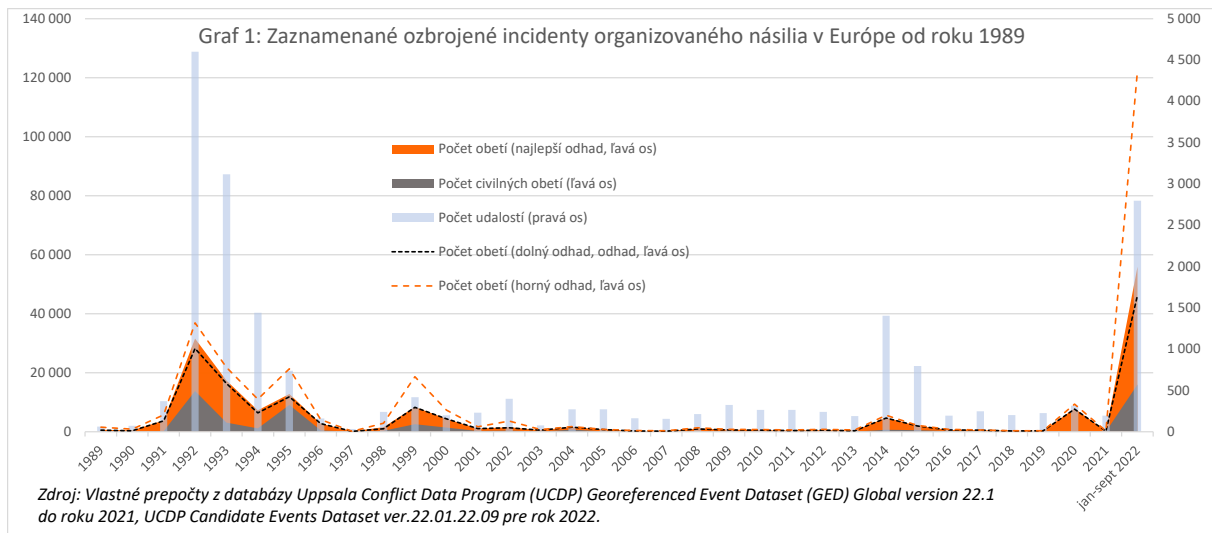
Tými najpálčivejšími sú dnes otázky bezpečnosti v súvislosti s krvavou Rusko-Ukrajinskou vojnou. Jej následkom už tento rok len do septembra počet zdokumentovaných priamych obetí ozbrojených konfliktov v Európe vysoko prekročil najhoršie roky od Druhej svetovej vojny (Graf 1).

² KHAPOYA, V.B. The African Experience. Fourth edition. Innstock: Taylor and Francis, 2012. 304 p.

³ VALENTOVIČ, M.: Poučenie z tragédie Prvej svetovej vojny pre súčasnú bezpečnosť SR a EÚ, In: Recenzovaný zborník príspevkov z 12. medzinárodnej konferencie „Bezpečné Slovensko a Európska únia“ 8-9 novembra 2018. (str.356-370, Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2018). Dostupné k 30.12.2020 na https://www.vsbm.sk/data/konferencia/BSaEU_zbornik_2018.pdf.

⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teina230/default/line?lang=en>

⁵ ROZHOVOR: Chrípková sezóna bude výnimočne silná, hovorí Sabaka. Málo sme sa premorovali

Dnes už nie je tajomstvom, že spomínaná ruská invázia na Ukrajinu začiatkom roku 2022 bola rozhodnutím veľmi úzkej skupiny ľudí, ak nie jedného človeka. V samotnom Rusku o nej na začiatku nevedel snáď nikto. Je otázkou, či by také niečo chceli aj bežní Rusi, pokiaľ by k tomuto rozhodnutiu nedošlo a pokiaľ by obyvatelia neboli pod vplyvom masívnej ruskej propagandy, ktorá sa už od roku 2014 snažila Ukrajinu vykresliť ako fašistický štát, ktorý sa snaží „zničiť Rusko“ prostredníctvom krajín NATO. Propagandy, ktorá tak mohla v Rusku pôsobiť aj preto, lebo tamojšia vláda mohla úplne ovládnuť médiá na svojom území. Nepohodlní novinári, ktorí napríklad prinášali správy súvisiace s vojnou v Čečensku alebo iné vláde nepohodlné články, boli spočiatku vraždení v masovom meradle⁶ alebo boli voči nim vedené procesy. „Efektívnosť“ procesov proti novinárom si neskôr vláda zvýšila aj pomocou série zákonov priamo kriminalizujúcich tieto vláde nepohodlné správy (napríklad zákon proti „fake news“ alebo ešte účelnejší zákon proti „znevažovaniu verejných autorít z roku 2019“)⁷. Všetky tieto udalosti spôsoby mohli obyvateľom slúžiť ako varovné signály.

Dostatočne však na to v Rusku zrejme nedbali, lebo to čo sa tam potom začalo a zrejme ešte len bude odvíjať je ako z najhoršieho sna. Jednostrannosť a šablónovitosť tamojších médií bez spätnej väzby rôznych opozičných názorov, ktoré sa tamojšiemu režimu podarilo úplne zlikvidovať, umožnila vytvoriť neobmedzenú propagandu, ktorá podľa môjho názoru otrávil tamojšie myslenie v akejsi pýche na jedinečnosť a „silu“ vlastnej krajiny a armády v kontexte so skazeným zvyškom slobodného sveta. Teraz nemá byť poukazované na to, či je tento zvyšok sveta skazený alebo nie, pretože toto riešiť ani nie je úloha ruských občanov. Každý by si predsa mal riešiť svoje vlastné problémy, pretože všade je ich viac než dost.

Zmienené „otrávenie mysle“ spojené s mylným nazeraním na skutočnosť potom spôsobilo jednu chybu za druhou. Podľa toho čo sa pred vojnou šírilo v médiách bolo hnevliivé naladenie voči Ukrajine za to, že si dovoľila vymaniť sa z ich vplyvu, ktorý im do roku 2014 zabezpečovala osoba Janukoviča. Znelo tam napríklad, že Rusku stačí len „zdvihnúť brvu“ a Ukrajinci to ihneď pocítia. Preto si mohli myslieť, že sa im ich podarí ovládnuť za 10 dní, snáď aj to, že ich budú vítať ako osloboditeľov. Nič z toho sa však nestalo. Boli vtiahnutí do niečoho, čo im samým prináša oslabenie a možno aj skazu

⁶ V rokoch 1993–2009 bolo napríklad v databáze „Journalists in Russia) podrobne zdokumentovaných až 165 vrážd novinárov (kde sa nepočíta smrť v dôsledku teroristických útokov alebo prestreliiek, spolu s tým by bol počet 200). Ďalších 30 novinárov bolo zavraždených v rokoch 2009–2022. Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_journalists_killed_in_Russia.

⁷https://en.wikipedia.org/wiki/Media_freedom_in_Russia#Denial_of_entry_and_deportation_of_foreign_journalists

a z čoho je pre nich teraz veľmi ťažké vystúpiť, pretože im v tom bráni vlastná pýcha či neschopnosť priznať chybu.

„Vyslobodení“ by však z toho mohli byť, ak by boli nútení ukončiť vojnu z nedostatku vojakov vzhľadom na to, že veľká časť armády je už po smrti alebo vyradená. Namiesto toho však pristúpili k ďalším vážnym porušovaním rozoberaných princípov - uchýlením sa do **nútenej mobilizácie**.

Nútená mobilizácia do armád spôsobuje celkovo veľa škôd na obyvateľoch, ktorí sú posielaní na smrť alebo sa z nich štát snaží vyrobiť vrahov, čo musí byť v prudkom protiklade s ich svedomím. Bez toho by nebolo možné zneužívať vládnu moc v miere, ako sa to dnes deje pri podobných vojenských zločinoch.

Za dobrovoľnú a preto aj bližšiu myslenie liberálnych ekonómov možno považovať **miestnu domobranu**. Tam aspoň existuje predpoklad oveľa väčšej dobrovoľnosti z dôvodu, že jej členovia vedia, že chránia vlastné rodiny a majetky a že nebudú vyslaní do zahraničia s cieľom podmaňovať si iných, čo by malo byť zakázané medzinárodným právom. Domobrana nie je efektívnejšia len voči dnešným hrozbám⁸, ale dokáže podporiť miestnu ekonomiku⁹. Princíp dobrovoľnosti tiež nezaťažuje štátny rozpočet tak ako pri profesionálnej armáde (ktorú štát môže využívať ako doplnkovú). Dá sa tiež veľmi dobre využiť na ochranu obyvateľstva v mierových časoch v prípade nepredvídaných udalostí a katastrof.

Pokiaľ by štáty stavali viac na domobranu, nemohlo by tak často dochádzať k dobyvačným vojnám akou je tá na Ukrajine. Jednotlivé krajiny by sa tiež cítili viac v bezpečí a nemuseli by „preventívne útočiť“, čo je bežnou zámienkou pre začatie vojny. Pre malé štáty ako Slovensko je domobrana efektívnejšia ešte v oveľa väčšej miere¹⁰. Nie je múdre, ak celá obranná politika stojí na členstve v NATO minimálne preto, lebo to spôsobuje závislosť na iných, ktorá nemusí byť vždy spoľahlivá¹¹.

Podme sa teraz stručne venovať aj Ukrajine, ktorej obyvatelia trpia pod touto vojnou najviac zo všetkého. Majú pochopiteľne právo sa brániť, avšak aj tu pripadajú do úvahy rôzne spôsoby. Je otázne, či aj obyvatelia chcú, aby sa vývoj uberal tak ako doteraz. Údajne ich terajší prezident sľuboval pred voľbami ukončenie vojny na Donbase. Z toho, že ho obyvatelia zvolili, možno potom dedukovať, že vojnu nechceli. Nikto samozrejme nemohol predpokladať ako sa veci budú ďalej vyvíjať a najmä že sa Rusko rozhodne zaútočiť v tak veľkom rozsahu. Preto sa ani nikto nemohol na to dopredu pripraviť. V každom prípade však na začiatku invázie len málokto veril, že sa niečo také Ukrajincom podarí ustáť. Veľmi ma preto prekvapilo rozhodnutie vlády, ktoré potom nepochybne vplývalo na to, akým smerom sa bude celý konflikt vyvíjať. Bol to rozkaz „spôsobiť Rusom čo najväčšie straty“.

Pokiaľ by sa len trochu dbalo na ochranu ľudského života, musela by byť iná aj počiatočná reakcia. Ved' s agresorom sa dá bojovať mnohými spôsobmi a nie vždy sú dokonca k tomu potrebné zbrane. Táto vojna prerástla do vojny delostrelectiev, čo bolo to najhoršie, čo sa mohlo stať. Nielen preto, že v delostrelectve mala ruská strana a ešte aj má výraznú prevahu nad Ukrajinou, ale aj preto,

⁸ Relatívne lacné ručné zbrane sú účinné proti drahým armádnym strojom. Členovia domobrany sú tiež rozptýlení a nie sú teda ľahkým terčom pre presne navádzané zbrane, ako je tomu v prípade koncentrovanej armády.

⁹ Oblečenie, uniformy, stravu a zbrane pre domobranu je možné vyrábať aj v miestnych podmienkach.

¹⁰ Malú armádu dokáže poraziť veľký štát, avšak s domobranou by mal väčšie problémy.

¹¹ Členovia aliancie sa snažia nejsť do vojny. V roku 1938 to bol dôvod, prečo v Mníchove radšej „obetovali“ spojenca – Československo.

že tento spôsob prináša kolosálne škody na miestnom obyvateľstve. Môžeme vidieť, že Ruská armáda sa pre dosiahnutie svojich cieľov nezastaví pred ničím.

Aj naša krajina zažila podobnú situáciu v roku 1968. A aj vtedy sa mohol vývoj uberať rovnakým smerom – mohli sme sa rozhodnúť pozabíjať čo najviac Rusov. Ich by to však neodradilo a nebolo by to ani hrdinstvo, pretože výsledok by sa dal ľahko domyslieť. Bola by to vražda, pretože tí vojaci ani nevedeli prečo u nás sú. Ich vojsko nás potom síce obsadilo, ale potom sa nakoniec aj tak museli stiahnuť.

Inú skúsenosť mali Čečenci. Tí sa po invázii ruských vojsk postavili tvrdo na odpor podobne ako Ukrajinci. Ich domobrana v Groznom zlikvidovala dva útočné batalióny ihneď ako tam vošli. Ruská armáda sa však do Grozného po niekoľkých rokoch vrátila, tentokrát aby prostredníctvom delostrelectva, letectva, rakiet a termobarických bômb zrovnala celé mesto zo zemou. Bolo im jedno, že aj s miestnymi obyvateľmi vrátane ruskej menšiny, ktorú prišli „oslobodzovať“. Následne vstúpili do ruín a pomocou miestnych kolaborantov dosadili vládu, ktorá po nasledujúce roky vyvražďovala celú zostávajúcu opozíciu.

To, čo chce vláda, nemusí byť vždy to, čo chcú aj obyvatelia a nemusí to byť vždy to najlepšie. Z hľadiska princípov liberálnych ekonomických škôl by bolo potrebné viac prihliadať na vôľu miestnych obyvateľov v bojových zónach, ktorých sa konflikt priamo dotýka. Z rozhovorov beznádejných obyvateľov trpiacich ťažkým ostreľovaním svojich miest možno vidieť, že si želajú len to, aby to všetko rýchlo skončilo. To však musí byť v záujme všetkých a preto je praxou, že sa vyjedná mierový stav, demilitarizovaná zóna a demarkačná čiara pozdĺž línie frontu. Nešpekuluje sa ako čo najviac poškodiť nepriateľa alebo aké územné zisky je možné ešte získať. Vojna je ako rozpínajúci sa požiar, ktorý je potrebné čím skôr uhasiť a v tom momente nikto nerieši, kto ho spôsobil či ako vznikol.

Tak by to bolo najlepšie pre všetkých zúčastnených vrátane nás ako tretích krajín. Dnes sa Ukrajincom darí a Rusi chcú vyjednávať o mieri. Ukrajina to odmieta, lebo očakáva že sa jej bude dariť aj naďalej. Nie je to iné ako pri gamblingu, keď hráč neustále vsádza s vidinou, že raz musí vyhrať, až mu napokon nezostane vôbec nič. Veď dnešná situácia sa môže obrátiť, môže sa zase Rusom začať dariť a potom budú zase oni odmietať mierové rokovania. My ako tretia strana sme tiež účastníkmi konfliktu. Ak si ceníme ľudské životy, malo by nám v prvom rade záležať na tom, aby bol mier. Je preto plne oprávnené z našej strany vyvinúť väčší tlak - v dnešnom prípade na Ukrajinckú vládu, aby začala vyjednávať. Drsnosť a prísnosť aj voči ukrajinskej vláde je na mieste, pretože ide o ochranu aj jej obyvateľov - vrátane tých na okupovaných územiach. Alebo sa ich na to môžeme v rámci rešpektovania osobnej slobody spýtať. Či by radšej nechali konflikt zamrznúť, alebo chcú čakať na vidinu oslobodenia – čo sa však nedá urobiť bez toho, aby sa cez ich zatiaľ ešte ako-tak nezničené mestá prehnal front. Potom im však môžu zostať len ruiny. Ochrana života by mala stáť principiálne na najvyššom mieste.